

Ηλεκτρονικός σχολικός εκφοβισμός: μία νέα απειλή

Η σχολική επιθετικότητα που εκφράζεται μεταξύ παιδιών και εφήβων και η ακόλουθη ταπείνωση των θυμάτων δεν αποτελούν πρωτόγνωρη εικόνα της κοινωνικής μας πραγματικότητας. Αντίθετα, όλοι λίγο-πολύ έχουμε υπάρξει μάρτυρες εκδήλωσης αντίστοιχων συμπεριφορών ήδη από τα σχολικά μας χρόνια.

Ορίζοντας, λοιπόν, αυτό τον εκφοβισμό θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι μια επιθετική,

εμπρόθετη πράξη ή συμπεριφορά, μια συστηματική κατάχρηση εξουσίας που εκδηλώνεται από ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων σε επαναλαμβανόμενη βάση ενάντια σε ένα θύμα που δεν μπορεί να υπερασπιστεί εύκολα τον εαυτό του. Έτσι, μπορεί να λάβει διάφορες μορφές μεταξύ των οποίων η σωματική επίθεση, ο συναισθηματικός εκφοβισμός και η λεκτική βία.

Ωστόσο, με την ευρεία πλέον χρήση των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας και κοινωνικοποίησης, η επιθετικότητα μεταξύ συνομηλίκων εκτείνεται πέρα από την οικεία σε όλους έκφρασή της. Πόσο μας έχει απασχολήσει, όμως, το γεγονός πως αυτά τα νέα μέσα γίνονται όπλα στα χέρια νέων που επιδιώκουν τη συναισθηματική εκμηδένιση των συνομηλίκων τους; Ένας νέος όρος έρχεται να επαναπροσδιορίσει τον παραδοσιακό σχολικό εκφοβισμό και να του προσδώσει καινούργια μορφή:

Ως ηλεκτρονικός σχολικός εκφοβισμός ορίζεται η χρήση πληροφοριών και μέσων επικοινωνίας από ένα παιδί ή έφηβο ή μία ομάδα παιδιών ή εφήβων που, με επαναλαμβανόμενα εχθρική συμπεριφορά, επιδιώκουν να βλάψουν κάποιον συνομηλίκό τους απειλώντας, παρενοχλώντας, χλευάζοντας, συκοφαντώντας τον ή αποκλείοντάς τον κοινωνικά.

Σε αντίθεση με τον έως τώρα γνωστό σχολικό εκφοβισμό, ο ηλεκτρονικός θεωρείται σοβαρότερος, αφενός μεν γιατί το θύμα αδυνατεί να απαλλαχθεί από αυτόν αλλά και να ταυτοποιήσει το θύτη, αφετέρου δε γιατί η τεχνολογία επιτρέπει στο θύτη να παρενοχλεί το θύμα ανώνυμα 24 ώρες το 24ωρο, επτά ημέρες την εβδομάδα. Παράλληλα, ο θύτης μπορεί στην πραγματικότητα να μη γνωρίζει προσωπικά το θύμα, αλλά να λειτουργεί ως ενδιάμεσος εκτελώντας εντολές άλλων που δρομολογούν τον εκφοβισμό. Αυτό που δε διαφοροποιεί τα δύο είδη εκφοβισμού είναι πως έχουν την ίδια πρόθεση, καθώς αποσκοπούν στο να τρομάξουν το θύμα.

Στην Ελλάδα, έρευνα που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της ευρωπαϊκής δράσης 'Safe Net Home' σε 450 μαθητές αποκάλυψε πως το 54% εξ αυτών έχουν υπάρξει θύματα ηλεκτρονικού εκφοβισμού και πάνω από το ¼ έχει δεχθεί έντονη παρενόχληση και εκβιασμό. Παράλληλα, το 40% των θυμάτων δεν γνώριζαν ποιος τους παρενοχλούσε ηλεκτρονικά.

Τα μέσα που χρησιμοποιούν οι νέοι θύτες είναι η ηλεκτρονική αλληλογραφία, τα άμεσα μηνύματα, οι ομάδες κοινωνικής δικτύωσης (όπως το Facebook, το Twitter κ.ά.), τα chat rooms, οι ιστοσελίδες και τα κινητά τηλέφωνα. Έτσι, ο εκφοβισμός μπορεί να λάβει μορφή λεκτική ή γραπτή, ανάλογα με το ηλεκτρονικό μέσο που χρησιμοποιείται.

Ανάλογα, αυτή η ηθελημένη δραστηριότητα δύναται να πάρει διάφορες μορφές, όπως η παρενόχληση με επαναλαμβανόμενα αγενή, απειλητικά, ενοχλητικά και προσβλητικά μηνύματα προς το θύμα. Η δυσφήμιση/συκοφαντία συχνά περιλαμβάνει τη δημιουργία και προώθηση σε άλλους ιστοσελίδων ή βίντεο με χλευαστικό περιεχόμενο που αφορά στο θύμα. Σε άλλες περιπτώσεις, ο θύτης ενδέχεται να έχει παρεισφρήσει στην ηλεκτρονική αλληλογραφία του θύματος και να τη χρησιμοποιεί εναντίον του με σκοπό να βλάψει την εικόνα και τις φιλίες του. Άλλες μορφές του ηλεκτρονικού σχολικού εκφοβισμού είναι η έκθεση προσωπικών πληροφοριών και φωτογραφιών του θύματος σε άλλους χωρίς την έγκρισή του και ο αποκλεισμός του από ηλεκτρονικές ομάδες συζήτησης (chat rooms).

Το υβριστικό ή απειλητικό περιεχόμενο των σχολίων ίσως σχετίζεται με τη θρησκεία, το φύλο, την εθνικότητα ή οποιοδήποτε σημείο διαφορετικότητας του θύματος σε σχέση με το θύτη.

Ένα κρίσιμο ερώτημα που προκύπτει προσεγγίζοντας αυτό το φαινόμενο είναι τα αίτια που σπρώχνουν νέους ανθρώπους να δρουν ενάντια σε συνομηλίκους τους κατά αυτόν τον τρόπο. Ένας λόγος είναι πως κινητοποιούνται εναντίον τους λόγω συναισθημάτων θυμού, απογοήτευσης και τάσεων εκδίκησης.

Επίσης, ενδέχεται να εκφοβίζουν για να γελάσουν, να διασκεδάσουν ή να καταπολεμήσουν την ανία τους. Παράλληλα, ο ψυχολογικός βασανισμός στον οποίο υποβάλλουν τα θύματά τους ενισχύει το εγώ τους και τρέφει τη δίψα τους για εξουσία και επιβολή. Επίσης, ενδέχεται αρκετοί θύτες να είναι οι ίδιοι θύματα εκφοβισμού στο σχολείο και μέσω της τεχνολογίας και της ανωνυμίας που αυτή προσφέρει, να επιδιώκουν την ψευδαίσθηση πως είναι ισχυρότεροι από τους 'βασανιστές' τους.

Έχει διαπιστωθεί πως τα θύματα του ηλεκτρονικού σχολικού εκφοβισμού έχουν αρκετά κοινά σημεία ως προς το προφίλ της προσωπικότητάς τους:

- Έχουν χαμηλή αυτοπεποίθηση
- Είναι άτομα εσωστρεφή και απομονωμένα, δεν έχουν αρκετούς φίλους
- Υπολείπονται κοινωνικών δεξιοτήτων σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους
- Είναι πολύ υποχωρητικά
- Έχουν χαμηλό ανάστημα ή αδύναμη φυσιογνωμία σε σχέση με αυτή του θύτη
- Φαίνονται ανάκανα να προστατεύσουν τους εαυτούς τους
- Τείνουν να είναι ήσυχα, προσεκτικά, αγχώδη, ανασφαλή κι ευαίσθητα

- Είναι επιρρεπής στην εκδήλωση ψυχολογικών (σχολική φοβία) και ψυχοσωματικών (εμετός, διαταραχές ύπνου) συμπτωμάτων
Οι θύτες έχει βρεθεί πως μπορεί
- Να έχουν βιώσει οι ίδιοι τον εκφοβισμό
- Να αρέσκονται στο να γελούν με τους άλλους, να τους πληγώνουν και να επιβάλλονται
- Να είναι υπερβολικά επιθετικοί και καταστροφικοί στην καθημερινότητά τους

Να προέρχονται από οικογένειες με εχθρικούς, απορριπτικούς και αδιάφορους γονείς. Οι κανόνες πειθαρχίας στην οικογένεια είναι συνήθως ασταθείς, κάτι που διδάσκει στα παιδιά πως η βία και η επιθετικότητα αποτελούν λύση στα προβλήματά τους.

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί πως τα παραπάνω χαρακτηριστικά προέρχονται από έρευνες σχετικές με το θέμα, χωρίς αυτό να σημαίνει πως αποτελούν απαραίτητο κανόνα.

Δεδομένης αυτής της πραγματικότητας, η πιο σοβαρή πλευρά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού είναι αναμφισβήτητα οι συνέπειές του. Σε συναισθηματικό επίπεδο οι επιπτώσεις του εκφοβισμού είναι έντονες για το παιδί ή τον έφηβο, κάτι που γίνεται καλύτερα κατανοητό αν σκεφτούμε ότι συχνά οι ειδικοί τον αποκαλούν 'κοινωνικό θάνατο'. Συγκεκριμένα, η αυτοεκτίμηση των θυμάτων κλονίζεται σοβαρά και δηλώνουν πως διακατέχονται από ιδιαίτερα αρνητικά συναισθήματα όπως θυμό, θλίψη, ντροπή και φόβο.

Ταυτόχρονα, μεγάλη είναι η πιθανότητα για πολλά από τα θύματα (σε συνδυασμό με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους) να εμφανίσουν συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης. Δυστυχώς, οι συνέπειες του ηλεκτρονικού εκφοβισμού για τα θύματα επεκτείνονται στις συμπεριφορικές τους αντιδράσεις, όπως η αποφυγή του σχολείου, οι δυσκολίες συγκέντρωσης και οι χαμηλές σχολικές επιδόσεις (σχολική αποτυχία). Σπανιότερα, ως αντίδραση στο στρες που βιώνουν, τα θύματα υιοθετούν βίαιη συμπεριφορά είτε εναντίον άλλων (σχολική βία) είτε εναντίον του εαυτού τους (αυτοκτονία). Αξίζει να σημειωθεί πως οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις του ηλεκτρονικού εκφοβισμού μάς είναι άγνωστες, δεδομένης της πρόσφατης εμφάνισης του φαινομένου. Μελλοντικές έρευνες θα είναι σε θέση να καταδείξουν τα σημάδια που ενδεχομένως θα αφήσει με το πέρασμα του χρόνου αυτό το είδος βίας στα τωρινά θύματά της.

Πώς μπορεί ένας γονιός, όμως, να καταλάβει πως το παιδί του έχει πέσει θύμα ηλεκτρονικού εκφοβισμού; Σημάδια όπως η έντονη αναστάτωση του παιδιού μετά τη χρήση του διαδικτύου ή του κινητού τηλεφώνου, η απόσυρσή του από τις δραστηριότητες και τους φίλους του, η σχολική αποτυχία και η αποφυγή του σχολείου, η πεσμένη διάθεση ή ακόμα και ιστορικό παραδοσιακού εκφοβισμού θα πρέπει να κρούσουν τον κώδωνα του κινδύνου στο γονιό, ώστε να διερευνήσει το θέμα σε βάθος.

Για να αντιμετωπιστεί επιτυχημένα η ηλεκτρονική παρενόχληση, όχι μόνο για να εξαλειφθεί η απειλή αλλά και για να μειωθεί όσο το δυνατό περισσότερο ο συναισθηματικός αντίκτυπος που επιφέρει στο θύμα ο εκφοβισμός, θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα τόσο από τα παιδιά όσο και από τους γονείς (ενίστε και με τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών).

Στις περιπτώσεις ηλεκτρονικού εκφοβισμού συνιστάται στο θύμα

- Να μοιραστεί το γεγονός με κάποιον ενήλικα και να του επιτρέψει να βοηθήσει
- Να μην απαντά στον εκφοβισμό
- Να μπλοκάρει ηλεκτρονικά το θύτη, όπου αυτό είναι δυνατό
- Να κρατά αρχεία ή να εκτυπώνει τα μηνύματα που λαμβάνει
- Να δημιουργήσει νέο ηλεκτρονικό λογαριασμό ή να αλλάξει τον αριθμό του κινητού του τηλεφώνου

Ο ρόλος των γονέων έγκειται στο

- Να προτρέπουν το παιδί τους να μιλά γι' αυτό που βιώνει
- Να το ενθαρρύνουν να μην απαντά στον εκφοβισμό
- Να τοποθετήσουν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή σε σημείο που να είναι εκτεθειμένος, ώστε να παρακολουθείται η δραστηριότητα του παιδιού και να μπορεί να χρησιμοποιηθεί από όλη την οικογένεια
- Να ενημερώσουν τον παροχέα διαδικτυακής σύνδεσης ή την εταιρεία κινητής τηλεφωνίας για τον εκφοβισμό
- Να αναφέρουν το πρόβλημα στην ιστοσελίδα κοινωνικής δικτύωσης του παιδιού τους, εφόσον προέρχεται από εκεί
- Να αναζητούν συχνά το όνομα του παιδιού τους σε διαφορετικές μηχανές αναζήτησης (google κ.λπ.)
- Να επικοινωνούν με ειδικούς ψυχικής υγείας αν το παιδί εκδηλώνει έντονη συναισθηματική δυσφορία ή σκέψεις αυτοτραυματισμού
- Να απευθυνθούν στη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος

Η σωστή αντιμετώπιση της ηλεκτρονικής παρενόχλησης αποτελεί αναμφισβήτητα ένα δύσκολο έργο, αλλά διευκολύνεται στις περιπτώσεις που η οικογένεια έχει φροντίσει προληπτικά γι' αυτήν. Έτσι, οι γονείς καλό θα είναι να ενημερώσουν τα παιδιά τους σχετικά με την ύπαρξη αυτής της απειλής όταν εκείνα αποκτήσουν ενεργό ηλεκτρονική δραστηριότητα ή κινητό τηλέφωνο, αλλά και να τους μεταδώσουν την ασφάλεια της 'συμμαχίας' μεταξύ τους, εφόσον ο εκφοβισμός παρουσιαστεί στο μέλλον. Έτσι, δίνεται η ευκαιρία στους μικρούς χρήστες της τεχνολογίας, όντας καλά πληροφορημένοι, να εντοπίζουν άμεσα το πρόβλημα όταν αυτό προκύπτει και να το αναφέρουν στους δικούς τους χωρίς τους ενδοιασμούς που θα τους διακατείχαν αν δεν είχε προηγηθεί η παραμικρή συζήτηση σχετικά με το θέμα. Παράλληλα, θα ήταν χρήσιμο οι γονείς

βρίσκονται σε επαγρύπνηση τόσο για τη χρήση του διαδικτύου και του κινητού τηλεφώνου από το παιδί τους όσο και για την παρουσία 'συμπτωμάτων' θυματοποίησής του από ηλεκτρονικό εκφοβισμό.

Η τεχνολογία του σήμερα δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά και τους εφήβους όχι μόνο να επικοινωνούν, να ψυχαγωγούνται και να δικτυώνονται κοινωνικά, αλλά και να τη χρησιμοποιούν εις βάρος των συνομηλίκων τους. Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός αποτελεί μία νέα έκφραση βίας μεταξύ νέων που μπορεί να πάρει πολλές μορφές και να επηρεάσει πολύπλευρα τα θύματά της. Η σωστή ενημέρωση παιδιών και γονέων και η από κοινού αντιμετώπιση του φαινομένου μπορούν να αποτρέψουν τις δυσάρεστες συνέπειές του και να προστατέψουν τους νέους χρήστες της τεχνολογίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΑΠΟΨΕΙΣ:

Ο Ηλεκτρονικός σχολικός εκφοβισμός είναι μια κατάσταση όπου κάποιοι άνθρωποι φοβίζουν τα παιδιά μέσω διαδικτύου και τα κάνουν να νιώθουν άσχημα χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο, με αποτέλεσμα να μη δημιουργούνται ευχάριστα συναισθήματα στο παιδί. Αυτό το γεγονός είναι πολύ τρομακτικό, αφού σε μεγάλα ποσοστά οι θύτες αρέσκονται στο να τρομοκρατούν άλλους ανθρώπους στο διαδίκτυο. Αυτό γίνεται πολύ συχνά, αφού ακόμα και στις «αθώες» ιστοσελίδες όπου δημιουργούνται με σκοπό να παίξει ένα παιδί, σημειώνονται πολλά περιστατικά με άλλους ανθρώπους να μιλάνε προσβλητικά σε κάποιον χωρίς καν να τον γνωρίζουν απλώς επειδή ξέρουν πως δεν μπορούν να εντοπιστούν εύκολα.

ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

http://www.iatronet.gr/article.asp?art_id=11923